

Kan rutiner og regler hindre barn og unges medvirkning i barneverninstitusjon?

Denne artikkelen bygger på en studie av beboeres medvirkning i barneverninstitusjonens daglige liv og deres erfaring med tilsynet som verktøy for medvirkning. 17 barn og unge i fem ulike institusjoner er intervjuet. I tillegg har vi intervjuet ni ledere og ansatte ved institusjonene og seks representanter fra tilsynene i Midt-Norge. Resultatene fra undersøkelsen er i sin helhet formidlet i et temahefte fra Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge (Tjelflaat og Ulset 2007). I artikkelen vil vi fokusere på medvirkning i lys av institusjonelle regler og rutiner. Selv om vi også har intervjuet voksne, er det barna og ungdommenes stemmer som trer fram i empirien det vises til i artikkelen.

Det er sterke føringer i dagens barnevern knyttet til brukermedvirkning og samarbeid med barnevernets tjenestemottakere. Dette gjelder også for barnet som har fått styrket sine rettigheter de siste årene; blant annet med hensyn til å få informasjon og å kunne medvirke i egen sak. FNs konvensjon om barnets rettigheter (1989) og Lov om barneverntjenester (1992) med forskrifter er sen-

trale juridiske forordninger med hensyn til å sikre barn og unges rettigheter. Dette gjelder også for barn og unge som bor i barneverninstitusjon.

Barn og unge i barneverninstitusjon befinner seg i en helt spesiell situasjon, og sikring av deres rettigheter er særlig viktig. Det kan være langt mellom retorikk og realitet med hensyn til implementering av rettigheter. Retten til medvirkning kan være særlig utsatt i så henseende; blant annet fordi den kan framstå som mer kontroversiell enn retten til å få ivaretatt behov og retten til beskyttelse. Det kan være uenighet om hvordan rettigheten skal forstås, og hvordan det skal tilrettelegges for utøvelse. Det kan være ulike årsaker til dette. For det første utfordrer denne type rettighet selve synet på barnet. Barnet må forstås som et selvstendig individ som er kompetent til å ha en mening, og hvis mening også skal tillegges vekt. For det andre utfordrer barnets rett til medvirkning maktkonstellasjonen i barnets omsorgssituasjon. Den tradisjonelle relasjonen hvor den voksne har definisjonsmakten, vil måtte forrykkes til fordel for barnet.

TORIL TJELFLAAT er cand.socion, seniorforsker og leder for Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge, NTNU
E-postadresse: Toril.tjelflaat@samfunn.ntnu.no

GRO ULSET er cand polit, og forsker ved Barnevernets utviklingssenter i MidtNorge., NTNU
E-postadresse: gro.ulset@samfunn.ntnu.no

Juridiske rammer

Barnekonvensjonen er et sentralt dokument knyttet til barn og unges rett til medvirkning. Konvensjonens artikler gjelder for alle barn. I premissene til barnekonvensjonen ligger en subjektforståelse av barnet; det vil si at barnet er et selvstendig individ som innehar rettigheter på eget grunnlag (Verhellen 1994, 1996). Respekten for barnets mening står sentralt i barnekonvensjonens artikkel 12, hvor det uttrykkes: «Det følger av artikkel 12 at barnet skal ha rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i saker som berører det, og at barnets synspunkter skal tillegges vekt». Artikkel 13, som omhandler barnets rett til ytringsfrihet, er også sentral i så henseende. Barnekonvensjonen ble norsk lov gjennom inkorporering i menneskerettsloven i 2003. Dette gir konvensjonen stor juridisk «makt» da konvensjonens bestemmelser har forrang i forhold til annen lov ved motstrid.

I barnevernloven gjenspeiles både premissene for hvordan barn skal forstås, og de konkrete bestemmelsene i barnekonvensjonen. Lovendringer har hatt som mål å gi barnet utvidet rett til medvirkning; dette synliggjøres blant annet ved at barnets alder med hensyn til å få informasjon og å uttale seg i egen sak, er satt ned fra tolv til sju år (§ 6-3). En subjektforståelse av barnet kan vi også spore i andre bestemmelser i loven; blant annet knyttet til vern om personlig integritet og ytringsfrihet.

Sentrale forskrifter, som omhandler barn og unges medvirkning i institusjon, er *Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon* (2002), og *Forskrift om krav til kvalitet i barneverninstitusjoner* (2003). Rettighetsforskriften omhandler barnets individuelle rettigheter som integritet og deltagelse i samfunnsliv utenfor institusjonen. Kvalitetsforskriften omhandler deltagelse i og innflytelse på de daglige gjøremål i institusjonen som har betydning for fellesskapet.

Forståelse og bruk av begreper

Forståelse og bruk av begreper kan være forskjellig mellom voksne, og ikke minst mellom voksne og barn. Begreper har ofte en innebygget tvetydighet som kan gjøre dem sårbare for ulike tolkninger (Denvall 1998, Roberts 1990). Voksne kan for eksempel mene at retten til medvirkning innebærer at barnet har rett til å delta aktivt, bli hørt og å kunne ha innflytelse i saker som gjelder ham/henne, men at rettigheten ikke nødvendigvis innebærer at den enkelte får bestemme. Barn, på sin side, kan ha en oppfatning som ikke skiller mellom det å bli hørt og det å få lov til å bestemme; det vil si at for dem kan medvirkning, medbestemmelse og selvbestemmelse framstå som det samme.

Sandvik (2007), som viser til Bae (2006), gir uttrykk for at en ikke bør blande begrepene medbestemmelse og medvirkning. Hun hevder at medvirkning er et relasjonelt begrep og at det handler om å gjøre noe sammen som fører til noe, betegnet som virkningsaspektet, og at dette «noe» ikke hadde blitt akkurat slik uten det enkelte barns medvirkning. I § 9 i kvalitetsforskriften kan en også gjenkjenne en vektlegging av gjensidighet i forståelsen av medvirkningsbegrepet.

I rundskriv Q27/2006 B er det ikke et klart skille mellom medvirkning og medbestemmelse. Under overskriften «Grad av medvirkning» beskrives forslag til ulike typer av medvirkning fra barn og unge: De kan opptre som høringsinstans (informanter og rådgivere), som drøftingspartner (bidra med synspunkter og forslag) eller som forhandlingspartner (være med på å bestemme).

Forståelsen av begreper, og følgelig også bruken av dem, vil ikke alltid være entydig. For å unngå misforståelser bør en derfor tilstrebe en klargjøring av meningsinnholdet som ulike aktører legger i begreper før en gjør bruk av dem. I studien har vi tatt utgangspunkt i en forståelse av medvirkning som kan knyttes til virkningsaspektet,

samtidig som vi ikke foretar et absolutt skille mellom medvirkning og medbestemmelse.

Hva forsto ungdommene og barna med medvirkning?

I samtalene med ungdommene kom det fram at mange forsto medvirkning som det å få lov til å gi uttrykk for sine egne meninger overfor andre, og spesielt overfor de ansatte, samt oppleve at meningene ble lyttet til. Ungdommene var imidlertid ambivalente med hensyn til om de voksne hørte på dem. Ei jente sa at de voksne var flinke til å lytte «selv om de er litt firkanta», og at de voksne var der for beboerne. En annen mente at de voksne hørte på hva hun sa og at ungdom og voksne bestemte sammen; for eksempel hva de skulle ha til middag og hva de skulle se på fjernsyn. Andre ungdommer var ikke så positive i sin omtale av de voksne. En jente mente at «det hele går inn igjennom ene øret og ut gjennom det andre». En annen uttalte at «døm hørt på meg, men døm lytta ikke, hvis du forstår?» Ungdommene la, i varierende grad, vekt på virkningsaspektet i kommunikasjonen med de voksne. Noen mente at de i større grad burde få bestemme i det daglige; spesielt med hensyn til middagsmat, og spørsmål knyttet til fjernsyn, datamaskin, mobiltelefon og fritid. For flere ungdommer var det av betydning å bli sett og hørt. Det var ikke like viktig at deres synspunkter førte til endringer. Ungdommene uttrykte også ønsker om at de voksne skulle forklare formålet med de ulike reglene og rutinene. Da følte ungdommene at de ble involvert og tatt på alvor på en helt annen måte enn når de voksne sa «at sånn er det bare...».

Med de minste barna snakket vi om det å bestemme i hverdagen, og om de syntes at de voksne hørte på dem. Barna mente de var med på å bestemme; for eksempel hva de skulle ha til middag, samtidig som det kom fram en usikkerhet om de virkelig bestemte. En gutt uttrykte følgende: «Æ får lov te å verra med og bestem, men det er itj

bestandig det går». En annen gutt fortalte oss følgende «Det er først og fremst døm som bestem, men vi er jo med og bestem for det». De minste barna ønsket at de fikk bestemme mer om hva de skulle gjøre på kveldene og med hensyn til samvær med venner. Ingen av barna var helt sikre på at de voksne hørte på dem. En gutt uttrykte det slik: «Døm snakke itj te meg – det er æ som må snakke med døm».

Husmøter var en fast rutine ved de fleste institusjonene. Disse møtene er ment å være beboernes fora i den forstand at de her skal kunne si sine meninger, komme med kritikk, forslag og ønsker; jevnfør merknad fra BFD til kvalitetsforskriften (2003). I en institusjonsplan ble intensjonen med husmøter formulert slik: «Ungdom ved (institusjonens navn) skal oppmuntres til deltakelse og sikres strukturer/rutiner for innvirkning på forhold vedrørende deres liv... Et sentralt tiltak i denne forbindelse er «vitalisering av husmøtet som forum.» I følge mange ungdommer ble ønsker fra dem i liten grad imøtekommet i husmøtene. Enkelte husmøter framsto derfor «uten mål og mening» for beboerne, og virket i liten grad som demokratiske fora som de var tenkt å være.

Kan institusjonelle strukturer hindre medvirkning?

Institusjonshverdagen er preget av en rekke rutiner og regler. Disse springer ofte ut fra større systemer og modeller som institusjonen bygger sin virksomhet på. Systemene kan sies å danne tankegrunnlaget og rammene for praksis, og vil blant annet omfatte hvilke metoder og «behandlingsstrategier» som skal anvendes overfor beboerne. Systemene eller modellene vil også kunne gjenspeile hvilke holdninger institusjonens ansatte har overfor sine beboere.

Rutiner

Eksempler på rutiner som ungdommene måtte forholde seg til i institusjonene, var knyttet til tidspunkter for måltider, leg-

getider, møtevirksomheter mellom ansatte eller mellom ansatte og beboere (husmøter, beboermøter, planleggingsmøter og evalueringsmøter), vaktskifter, «stilletime», aktivitetsdager, samlingsstunder, faste aktiviteter i institusjonene, daglig gjennomgang av evalueringsskjemaer, poengkortsystem og faste arbeidsoppgaver som måtte gjennomføres. Rutiner er ment å skape mønster, forutsigbarhet og kontinuitet i hverdagen; det vil si at de skal gi oversikt over hva som skal skje i det daglige og dermed gi en følelse av trygghet og orden. På den annen side kan en hverdag preget av rutiner også føre med seg begrensninger med hensyn til å kunne ivareta individuelle behov og egenutfoldelse.

Det var nettopp dette flere ungdommer fortalte om. De opplevde hverdagen som sterkt rutinisert og voksenstyrt, og de var spesielt opptatte av hvordan rutinene begrenset deres muligheter til selvvalgte fritidsaktiviteter, treffe venner utenfor institusjonen og å kunne være spontane. Mye var avgjort på forhånd, og ungdommene følte at de hadde liten mulighet til å påvirke sin situasjon i det daglige. Mange reagerte negativt på alt for mange «faste opplegg» og at det meste måtte planlegges. Noen følte et tidspress og en «kamp mot klokka».

De fleste institusjonene klarte å skape rom for noen av ungdommene som bodde der, men ikke for alle. Institusjonene var flinke til å legge til rette for og følge opp ungdom som la planer, og som deltok i faste fritidsaktiviteter knyttet til bestemte tider. Det var vanskeligere å få støtte og tilretteleggelse fra institusjonen for de av ungdommene som ikke deltok i faste fritidsaktiviteter, og som ønsket at hverdagen og fritiden skulle være mer preget av spontanitet og impulshandlinger; det vil si å ta ting på sparket. Den spontane institusjonsbeboer passet ikke alltid inn i de institusjonelle strukturene som var tuftet på rutiner, og hvor det planlagte som oftest fikk førsteprioritet.

Selv om de minste barna også måtte forholde seg til rutiner i hverdagen, formid-

let de at det var rom for fleksibilitet og endringer, og ingen av barna fortalte at de ble hindret i å være med på aktiviteter i fritida, eller at de ikke kunne være sammen med venner fordi de måtte være på institusjonen. Dette ble bekreftet av ansatte på barneinstitusjonene. Rutinene i barneinstitusjonene ga tilsynelatende mer rom for fleksibilitet.

Regler

Regler er noe alle mennesker må forholde seg til, enten det er i familien, barneverninstitusjonen, skolen, ulike idretter og fritidsaktiviteter, i arbeid og i samfunnet for øvrig. Regler forteller menneskene hvordan de skal opptre som medlemmer av et samfunn. Regler er ment å danne rammer, orden og trygghet. Brudd på regler medfører ofte irettesettelse og/eller straff.

Både regler og sanksjoner ved regelbrudd varierte noe mellom institusjonene, men hovedmønsteret var mye av det samme. En hovedregel som hadde større vekt enn andre, og hvor også brudd medførte sterkere sanksjoner var: «Nei til rus, kriminalitet og vold». Rømning ble også straffet hardt. For øvrig var det mange regler knyttet til den daglige situasjonen:

- Beboeren måtte innfinne seg på institusjonen til bestemte tidspunkter.
- Beboeren fikk sin atferd skriftlig evaluert hver dag eller flere ganger daglig.
- Det var ikke lov å ha besøk på rommet.
- Det var til dels strenge restriksjoner på bruk av elektroniske media.
- Beboerne måtte ikke komme med utidig kritikk eller bruke et «uakseptabelt» språk.
- Den enkelte beboer måtte utføre bestemte arbeidsoppgaver.

Sanksjoner besto i å bli fratatt rettigheter eller goder, få nye plikter/arbeidsoppgaver eller husarrest. Sanksjonene varierte ut fra type regelbrudd. De alvorligste sanksjonene var knyttet til brudd på hovedregelen. Ungdommene risikerte da fotfølging, overvåk-

ing og portforbud i et avgrenset tidsrom. Mindre brudd på regler i hverdagen; for eksempel å komme for seint til middag, ble ofte straffet med trekk i lommepenger. Mange av ungdommene reagerte på at reglene i hverdagen var for rigide, og at det ofte var nulltoleranse for avvik og brudd på disse. De forsto heller ikke alltid forholdet mellom regelbrudd og straff. Som med rutinene, var også reglene laget av de voksne, og ungdommene følte at de hadde liten påvirkningsmulighet. En jente uttrykte dette slik: «Her oppe bestem dæm (de ansatte) reglan, og that's it».

De minste barna fortalte lite om regler bortsett fra en gutt som fortalte om én regel som han helt sikkert visste gjaldt på institusjonen. Den var «Ikke hyl, ikke bråk, ikke mas, ikke hyl, ikke bråk, ikke spytt». De minste barna måtte holde orden på rommet sitt, og kunne ellers bli bedt om å hjelpe til, men som oftest fikk det ikke konsekvenser hvis de sa nei til dette.

Skaper rutiner og regler trygghet?

Institusjonenes systemer er ment å skape trygghet for beboerne. Dette fordi de fører med seg forutsigbarhet både med hensyn til forventninger til atferd og konsekvenser hvis ungdommen ikke oppfører seg i henhold til forventningene. Hammer (2006) skriver dette om trygghet:

«Å være trygg knytter seg til evnen til å forutsi, forberede seg på og kontrollere et gitt hendelsesforløp slik at det ikke lenger er (eller oppleves som) kontingent, men er noe man «regner med kan skje», «vet at vil skje» eller på ulike måter er «i stand til å forholde seg til». Å være trygg er å ha kontroll. Det dreier seg om å kunne plassere hendelser innenfor en orden eller plan som gjør dem meningsfulle, forventede, forståelige - og på en eller annen måte noe man kan styre ut-fallet av».

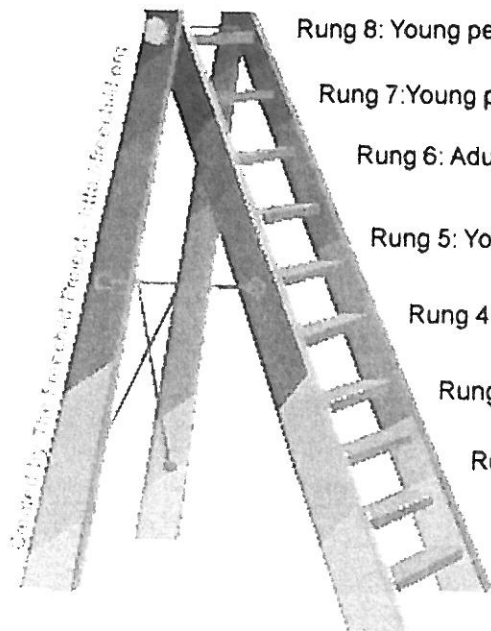
Hammer bruker to ord som er sentrale med hensyn til trygghet; nemlig «meningsfull» og «forståelig». For å være trygg må en kjenne at et hendelsesforløp; i en barneverninstitusjon rutiner, regler og mulige konsekvenser ved brudd på disse, er forståelig og gir mening. Nettopp dette syntes ikke å gjelde for mange av ungdommene. Tvert i mot fortalte flere av dem at de ikke forsto at institusjonene måtte være preget av sterk regelstyring, og de stilte spørsmål ved sammenhengen mellom brudd på regler og straffereaksjoner. Det ble opplevd som lite meningsfullt å få fratrekk på 40 kroner i ukepenger for å «komme ett minutt for seint til middag» eller for å ha gitt uttrykk for en holdning eller mening som de ansatte syntes var «uriktig» eller «forkastelig».

Tilsynelatende hadde de regelstyrte systemene imidlertid en tilsiktet virkning. Dette ble bekreftet av ungdommer som formidlet at sanksjoner knyttet til brudd på regler var en effektiv form for atferdskontroll. Dette gjaldt spesielt straff i form av trekk i ukepenger. Noen ungdommer fortalte at de, for å unngå trekk i ukepenger, valgte å undertrykke negative meninger om det institusjonelle regimet, og valgte stilltende å forholde seg til regler som flere opplevde var uten «mål og mening». Sanksjonene fikk dermed, ytre sett, et ønsket resultat; snille og medgjørilige ungdommer, samtidig som ungdommene opplevde frustrasjon og sinne som de ikke fikk utløp for. Satt litt på spissen, kan vi hevde at mange ungdommer ga avkall på sin yringsfrihet for å unngå å miste deler av sin økonomiske trygghet; nemlig ukepengene. Som ei jente uttrykte det: «Æ bruke ikke å si meninga mi her. Æ lar være å gjør det for æ vil ikke ha trækk».

Institusjonell medvirkning – myndiggjøring eller tokenisme?

Sosiologen Hart presenterte i 1992 et klassisk verktøy for vurdering av barns medvirkning; «The Ladder of Children's participation». Trinnene på Harts stige skal

Roger Hart's Ladder of Young People's Participation

Rung 8: Young people & adults share decision-making

Rung 7: Young people lead & initiate action

Rung 6: Adult-initiated, shared decisions
with young people

Rung 5: Young people consulted and informed

Rung 4: Young people assigned and informed

Rung 3: Young people tokenized*

Rung 2: Young people are decoration*

Rung 1: Young people are
manipulated*

Note: Hart explains that the last
three rungs are *non-participation*

Adapted from Hart, R. (1992). *Children's Participation from Tokenism to Citizenship*.
Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.

symbolisere grad og type medvirkning fra barnet sin side. Dess høyere barnet kommer opp stigen, dess sterkere vurderes barnets medvirkning.

Beboeres medvirkning i barneverninstitusjonens hverdag, burde ideelt kunne knyttes til trinn 7 eller 8. På disse trinnene settes barna og de unge i en myndiggjørende rolle; det vil si deres initiativ blir lagt til grunn for beslutninger som gjøres sammen med de voksne eller at de voksne involveres i en støttende rolle. Medvirkning definert på de to øverste trinnene kan være formålstjenlig med hensyn utarbeidelse av regler for fritid, og mindre kontroversielle forhold i hverdagen; for eksempel middagsmat.

Barna og de unges myndiggjørende rolle begrenses imidlertid fra trinn 5 og 4. Det er de voksne som overtar styringen, samtidig som barna beholder biroller i form av å kunne gi råd og få informasjon. Medvirk-

ning knyttet til bruk av fjernsyn og datamaskin burde minst befinne seg på trinn 5. Vi fant imidlertid i liten grad spor av medvirkning på dette trinnet eller høyere.

De tre nederste trinnene ivaretar på ingen måte barns medvirkning. Disse trinnene assosieres med «adulthood» (Bell 2007); det vil si at det er de voksne som mener at de er berettiget til å bestemme, også mot barnas vilje, samtidig som barna tilsynelatende gis en «stemme» (skinndemokrati) (trinn 3), de blir brukt i «reklameøyemed» som indirekte støtter for bestemmelser de ikke har vært med på (trinn 2), eller de blir manipulerte (trinn 1). Det var mange synspunkter fra beboere som støtter opp om at medvirkning fra deres side ofte befinner seg på de tre laveste trinnene. Dette samsvarer i liten grad med intensjonene i barnekonvensjonen og barnevernlovgivningen.

Trinnene på Harts stige kan på mange

måter også forstås innenfor rammene av uformell og formell medvirkning slik det er beskrevet i Rundskriv Q-27/2006 B. Her uttrykkes: «Den uformelle medvirkningen handler om hvordan de voksne er i stand til å ta innspill fra barn og unge på sparket, og sette i gang en prosess som får en rask reaksjon». Her er det snakk om at barn og unge selv tar initiativ. Premissene for medvirkning baserer seg på barna selv. Dette kan til dels sammenliknes med medvirkning på trinn 5 og høyere på Harts stige. Den formelle medvirkning, på den annen side, kjennetegnes som mer fastlåst. Denne type medvirkning framstår som mindre umiddelbar og mer voksenbasert og rutinepreget enn uformell medvirkning.

Noen ungdommer mente de bestemte sammen med de voksne. Dette var ungdommer som passet inn i systemene, og som aksepterte et avgrenset og voksendefinert medvirkningsrom. Andre ungdommer mente de voksne bestemte alt; dette gjaldt særlig ungdommer som ble eksponert for fase-systemer. Tilsynelatende var det den formelle medvirkning som dominerte i institusjonene. Dette er i tråd med medvirkning knyttet til de laveste trinnene i Harts stige.

Noen avsluttende kommentarer

Det er ikke til å komme bort fra at barn og unge i institusjon i stor grad er prisgitt institusjonens faglige og organisatoriske rammebetingelser. Det samme gjelder de voksne som må følge en faglig plattform som er vedtatt for arbeidet. I undersøkelsen gjennomgikk vi planer for den enkelte institusjon, og vi intervjuet ansatte. Data fra disse to kildene viste at miljøarbeidet var tuftet på mange tilnærminger; ofte innenfor et eklektisk perspektiv, og med omsorg, grensetting og struktur som viktige byggeklosser i det daglige arbeidet i institusjonen. Et sentralt mål med arbeidet med ungdommene var atferdsendring; hvor metodene omfattet både forsterking av positiv atferd, og sanksjoner hvis atferden ikke var i tråd med det

som var forventet; det vil som oftest si: Ved brudd på regler.

På mange måter kan vi si at de voksne og ungdommene levde i to ulike institusjonelle verdener. De voksne arbeidet lojalt i tråd med faglige premisser for miljøarbeidet i den enkelte institusjon, og deres hensikt var å bidra til en god utvikling hos den enkelte beboer gjennom faglig godtatte metoder. Beboerne, på sin side, forsto ikke sin institusjonelle hverdag innenfor miljøterapeutiske (eller andre faglige) tankerammer. De formidlet hva de opplevde der og da, og premissene som styrte de voksnes handlemåte var ikke noe tema for dem. Streng rutiner, regler og sanksjoner ble assosiert med et unormalt liv og ikke som et faglig hjelpemiddel knyttet til atferdsendring.

Det er ikke tvil om at retten til medvirkning settes på prøve innenfor slike rammer som en barneverninstitusjon representerer (Tjelflaat 2002, 1998). Det er en stor utfordring for institusjonens ansatte å få til et godt samvirke mellom beboernes medvirkning og de profesjonelle kravene som styrer miljøarbeidet. I litteraturen finner vi også mange motforestillinger knyttet til dette. Little (1992) hevder at pragmatisme må erstatte en voksendefinert regelstyring hvis medvirkning fra beboere skal bli reell. Minnow (1987) uttrykker at likeverdig medvirkning for alle parter er umulig i en barneverninstitusjon. Dette blant annet fordi institusjonen representerer et kunstig miljø hvor barna må tilpasse seg forhåndsdefinerte strukturer, og en kultur som kan være i sterk kontrast til deres egne preferanser. Det har også vært en viss oppfatning av institusjonens asymmetriske karakter, og hva som opprettholder denne. Selv om en i dag ikke definerer barneverninstitusjonen som total i tråd med Goffmans (1961) forståelse, vil det være elementer av makt fra de voksne og avhengighet fra beboerne (Waaldijk 1996) som kan opprettholde asymmetrien. Institusjonene er også preget av en byråkratisk struktur, som kan føre til «stivnede» regimer. Dette kan blant annet bidra til utvikling av særegne kulturer med

stereotype holdninger (Colton 1988). Når dette kombineres med at det kan være store ulikheter i verdisystemene til ansatte og beboere (Higginson 1990), vil dette ytterligere kunne redusere beboernes mulighet til å fremme egne interesser.

Et sentralt spørsmål er om barn og ungdoms medvirkning i det hele tatt har livsvilkår innenfor en barneverninstitusjon. Det er en kjensgjerning at barn og ungdom i institusjon må tilpasse seg et kollektivt regime; noe som uvilkårleg vil medføre begrensninger på handlefrihet og spontanitet. Det å bo i institusjon er ikke det samme som å bo i en familie. Individuelle behov må ofte vike for de kollektive. Ut fra det ungdommene formidlet til oss, synes imidlertid institusjonene å ha et klart forbedringspotensiale med hensyn til å kunne ivareta beboernes medvirkning. Ungdommene la blant annet følgende føringer for dette: Husmøter og eventuelt andre møter, som er ment å ivareta medvirkning, må faktisk virke som demokratiske fora hvor beboernes meninger blir tatt alvorlig og fulgt opp. De ansatte må lytte til beboerne i det daglige, og i størst mulig utstrekning ta hensyn til deres ønsker knyttet til daglige gjøremål. Det er også vesentlig at det blir forklart for beboerne hvorfor de ikke får gjennomslag for sine meninger. Det bør etableres rammebetingelser og rutiner som også ivaretar pragmatisme og spontanitet; det vil si at det bør være rom for den «spontane institusjonsbeboer», ikke kun «planleggeren». Opplevelse av «unormalitet» og urettferdighet; blant annet knyttet til sanksjoner, må minimaliseres.

Litteratur

- Bell, J. (2007) Understanding Adulthood: A Key to Developing Positive Youth-Adult Relationships. WWW.freechild.org/bell.htm.
- Colton, M. (1988) Dimensions of Substitute Child Care. Aldershot: Gower.
- Denvall, V. (1998) Begrepp i vardagen, I Denvall, V., Jacobsen, T. (red.) Vardagsbegrepp i sosialt arbeid. Ideologi, teori och praktik. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Goffman, E. (1961) Asylums. Harmondsworth: Penguin.
- Hammer, E. (2006) Individualisering og trygghet i det senmoderne samfunn. I Hylland Eriksen, T. (red.) Trygghet. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hart, R. (1992) Children's Participation from Tokenism to Citizenship. Firenze: UNICEF Innocenti Research Centre.
- Higginson, S. (1990) Under the influence. Social Work Today, 22: 20-31.
- Little, M. (1992) Residential Care for Children, and the Issue of Social Climate: Future Research, Trends and Developments. I Van der Ploeg med flere. (red.) Vulnerable Youth in Residential Care, Part II, Client, Staff and System. Leuven: Garant.
- Minow, M. (1987) Interpreting Rights: An Essay for Robert Cover. Yale Law Journal, 96: 1868-1869.
- Verhellen, E. (1996) The Convention on the Rights of the Child. I Saporiti, A. (red.) Exploring Children's Rights. Campobasso: University of Molise.
- Verhellen, E. (1994) Convention on the Rights of the Child. Background, motivation, strategies, main themes. Leuven Apeldorn: Garant.
- Roberts, R. (1990) Lessons from the past. Issues for Social Work Theory. London: Tavistock.
- Sandvik, N. (2007) De yngste barnas medvirkning i barnehagen. Tidsskriftet Barn, 1: 27-43. Trondheim: Norsk senter for barneforskning
- Tjellflaat, T., Ulset, G. (2007) Barn og unges medvirkning i barneverninstitusjon. Et forskningsbasert temahefte. Rapport nr. 11 fra Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge, NTNU Samfunnsforskning AS.
- Tjellflaat, T. (2002) Barneverninstitusjonen – en arena for omsorg? I Backe-Hansen, E. (red.) Barn utenfor hjemmet. Flytting i barnevernets regi. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tjellflaat, T. (1998) Barnet i barnevernet. Tidsskriftet Barn, 3-4:59-64. Trondheim: Norsk senter for barneforskning.
- Waalwijk, K. (1996) Janusz Korczak, Pioneer of Children's Rights. I de Boer med flere (red.) Children's Rights and Residential Care in International Perspective. Amsterdam: Defence for Children International.
- Lov om barneverntjenester av 1992 med forskrifter: Forskrift og rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon.
- Forskrift til krav om kvalitet i barneverninstitusjoner.
- FNs konvensjon om barns rettigheter av 1989.
- Rundskriv Q 27/2006 B – Deltakelse og innflytelse for barn og ungdom – informasjon og veiledning for arbeidet i kommunene.